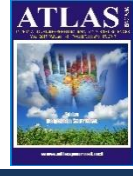




ATLAS INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL ON SOCIAL SCIENCES

ISSN:2619-936X



Article Arrival Date:22.08.2018

Published Date:31.10.2018

2018 / October

Vol 4, Issue:13

Pp:1322-1331

Disciplines: Areas of Social Studies Sciences (Economics and Administration, Tourism and Tourism Management, History, Culture, Religion, Psychology, Sociology, Fine Arts, Engineering, Architecture, Language, Literature, Educational Sciences, Pedagogy & Other Disciplines in Social Sciences)

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇENİN SOYDAŞLARA ÖĞRETİMİ ÇALIŞMALARI

TEACHING TURKISH AS A FOREIGN LANGUAGE TO COGNATE NATIONS

Dr. Cemal ÖZDEMİR

Suleyman Demirel University, Faculty of Education and Humanities, Department of Turkish Philology,
cemal.ozdemir@sdu.edu.kz, Kaskelen / Almaty

ÖZET

Soydaş Türk topluluklarına Türkiye Türkçesinin öğretilmesi, Türkçe öğretiminin bir dalını oluşturmaktadır ve günümüzde bu konu daha da önemli bir hal almıştır. Yabancılar Türkçe öğretiminin tarihini çok eski yıllara Orhun Kitabelerine kadar götürmek mümkün olsa da hususiyle SSCB'nin ve Yugoslavya'nın dağılmasıyla birlikte önem kazandığını söylemek daha doğru olsa gerek. Bu dağılma olayları bir taraftan Türkiye'nin birçok soydaş Türk toplulukları ile iletişime geçmesine yol açmıştır. Sahip olunan değerler açısından birçok ortak yönümüz olan bu ülkelerin insanlarına Türkçe öğretimi konusunda gerekli hassasiyeti göstermek Türkiye açısından farklı bir stratejik öneme sahiptir. 1991 senesinde dağılan bazı sistemlerin yerine yeni kurulan sistemler, Türkçe öğretimin konusunda sistematik bir çalışma ortaya koymayı zorunlu hale getirmiştir. Bu araştırma, nitel bir araştırma olması sebebiyle tarama modelinin kullanıldığı betimsel bir çalışmadır. Araştırmada, soydaşlara yabancı dil olarak Türkçe öğretilmesi amacıyla ortaya konan sistemli çalışmaların gelişimleri ve günümüzdeki durumları incelenmiştir. Bu incelemeler özellikle Kazakistan coğrafyasında yapılmış ve 25-30 yıldır binlerce soydaşın yabancı dil olarak Türkçe öğrendikleri ve öğrenmeye devam ettikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yabancılar Türkçe Öğretimi, Yabancı Dil, Türkçe Öğretimi, Soydaş, Kazakistan

ABSTRACT

The teaching of Turkish language to the cognate Turkish communities constitutes a branch of Turkish teaching and today this issue has become even more important. Although it is possible to take the history of Turkish teaching to foreigners to the Orkhun inscriptions in ancient times, it is more appropriate to say that it gained importance with the dissolution of the USSR and Yugoslavia. On the one hand, these disintegration events led to Turkey's contact with the Turkish communities of many cognate nations. In terms of the values we have in common with the people of these countries, it is of a strategic importance for Turkey to show the necessary sensitivity in teaching Turkish. In 1991, some systems were replaced by new systems that made it compulsory to put in place a systematic study on Turkish education. This research is a descriptive study in which a screening model is used since it is qualitative research. In this study, the development of systematic studies to teach Turkish as a foreign language to the compatriots and their current situation were investigated. These studies have been carried out in Kazakhstan especially, and it has been concluded that for 25-30 years, thousands of people have learned Turkish as a foreign language and have continued to learn Turkish.

Keywords: Teaching Turkish To Foreigners, Foreign Language Teaching, Turkish Language Teaching, Cognates, Kazakhstan

1. GİRİŞ

Asya coğrafyasında kurulan yeni devletler ile Türkiye Cumhuriyeti dil, din, tarih bağlarını daha da kuvvetlendirmek adına uyguladığı en önemli politikalardan birisi Soydaşlara Türkçenin öğretilmesi olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti'nin desteklemesi ve yönlendirmesi ile birçok kurum, kuruluş, üniversiteler Türkçe öğretimi adına çalışmalar başlatmışlardır. Hem yurt içinde hem yurt dışında birçok soydaşımız bu vesileyle Türkçe öğrenmişlerdir ve öğrenmeye devam etmektedirler (Güçüyeter ve Veyis, 2013).

Türk coğrafyasında Türkçeye verilen değer çok uzun yıllardan beri mevcuttur. Bağımsızlık alınmasıyla sanki bunlar yeni değerler gibi ilgi görmektedir. Kökeni, dili, dini, kültürü bir olan bu devletler eskiden beri fikirde, histe, kederde ve mutlulukta birlikte yaşayan devletlerdir. Yesevi, 12. yy.'de yaşamış Türk ve İslam dünyasının en değerli şahsiyetlerden biridir. Kazakistan denildiğinde ilk akla gelecek değerlerin başında Hoca Ahmed Yesevi yer almaktadır. Türklüğün sembolü olan Yesevi Türk tasavvuf geleneğinin kurucusudur. Yunus Emre, Mevlana, Hacı Bektaşî Veli gibi büyük şahsiyetlerin üzerinde etkili olarak Anadolu'nun Türk ve Müslüman yurdu olmasında manevi bir rol üstlenmiştir. İnsanlığa sunduğu değerleri (dostluk, sevgi, hoşgörü) sade ve açık bir üslup ile dile getiren Yesevi, temelde İslam tasavvufunu kullanmış olduğu bilim, edebiyat ve sanatı kapsayan bir medrese kurmuştur. Bu medresenin konuşma ve yazı dili, eğitim ve öğretim dili Türkçeydi. Yesevi'nin medresesinde kendisini yetiştiren birçok şakirt Türkî dünyaya dağılmışlardır. Türkistan'ı terk edip Anadolu'yu yurt edinen bu şakirtler hocalarının yazdığı Türkçe şiirleri Anadolu'nun birçok yerinde tanıtmışlardır. Yesevi hazretlerini zamanın Farsça kullanmakta olan ilim sahipleri, Türk dilinde eserler ortaya koyduğu için eleştirmeye başlamışlardır. Yesevi hazretleri söylenenlere karşı yumuşak üslubundan taviz vermeden sadece 71. hikmetinde Türkçeyle ilgili şunları söylemiştir:

Hoş görmemekte alimler sizin dediğiniz Türkçeyi

Ariflerden işitsen açar gönül ülkesini

Ayet hadis anlamı Türkçe olsa uygundur,

Yol göstericidir Hoca Ahmed marifetin gülistanı

Sözler sözü gerçek açar gönül ülkesini....

Miskin, zayıf Hoca Ahmed yedi ceddine rahmet,

Farsça dilini bilerek güzel söylemekle Türkçeyi.... (Yılmaz ve Düzdağ, 2008)

Kazakların ve Türklerin kültüründe yeni bir çığır açan Abay (İbrahim) Kunanbayev'in de Türkiye Türkçesiyle ilgilendiğini, Sızdıkova (1994), Türk milletlerinin arasında hiç şüphe yok ki Çağatay şivesini okurken zamanındaki Türkiye Türkçesinin yazılı kaynaklarını da okumuş olması gerektiğini, bu konuda kesin olarak Türk yazarlardan şunu okudu, şu yazar hakkında söz söyledi şeklinde kesin bilgiler olmadığını, ama şüphesiz, Çağatayca'yı bildikten sonra bu dillerde kaleme alınmış eserleri de tanıyıp bildiğini dile getirir (Duman, 1994).

2. KAZAKİSTAN'DA SOYDAŞLARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİ ÇALIŞMALARI

1990'lı yılların başladığı dönemde dili, kökeni, dini ve tarihi açılardan Türkiye ile çok sıkı bağları bulunan beş bağımsız Türk Cumhuriyeti'nin bir anda güneş gibi Orta Asya'da doğmasıyla Türk Dünyası keşfedilmiş ve uzun yıllardan beri SSCB'nin baskısı altındaki soydaş memleketler ile Türkiye arasındaki demir perde dönemi sona ermiştir. Artık soydaş ülkelerle doğrudan ilişkiler gerçekleştirilebilir olmuş, Türkiye ve Türk Cumhuriyetleri arasında devletler düzeyinde temaslar kurulmaya başlanmıştır. Bu soydaş devletlerden birisi de Kazakistan'dı. Kazakistan ile Türkiye arasındaki ilişkilerin farklı bir boyutu vardır. Kazakistan bağımsızlığını ilan ettikten sonra resmi olarak bağımsızlıklarını ilk Türkiye Cumhuriyeti tanımıştır. Kazakistan ile Türkiye bir kıtada yer almakla beraber aynı dini değerlere sahip, dili, örfü, adetleri ortak iki kardeş devlettir (Nogayeva, 2007).

Soydaşlara Türkiye Türkçesinin öğretilmesinin önemi; 1992'den beri belirli aralıklarla gerçekleştirilen Türkçe Konuşan Devletler Zirvesi ya da Türkçe Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları Zirvesi toplantılarına iştirak eden devlet başkanlarının, bazıları dışında, Rusça kullanarak anlaştıkları düşünüldüğünde daha belirgin bir hal almaktadır. Bu sebeple Türk

Cumhuriyetleri'nde Türkçe ile beraber kendi kültürel değerlerini, dillerini koruyup geliştirmeleri konusunda onlara destek olunması gerekmektedir.

Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev'in 17.12.2006 tarihinde Antalya şehrinde gerçekleştirilen Türk Devlet Başkanları 8. Doruk Toplantısı'nda Türkiye Türkçesi konuştuğuna şahit olunmuştur. Kazakistan'ın Cumhurbaşkanı sıfatını taşıyan Nazarbayev Türkiye Türkçesi ile bildiri vermesi (Yılmaz ve Düzdağ, 2008, s. 564) Türkçeye verdiği değeri göstermesine ve aynı zamanda insanların ilgisini çekmesine neden olmuştur. Kazakistan Cumhurbaşkanı bu hareketiyle Orta Asya coğrafyasında ekonomi, siyaset, kültür ve dil birliğini tesis etmeye çalıştığını göstermiştir. Konuşmasında Nazarbayev (2006), Türk dili konuşan devletler arasında var olan kültürel ilişkileri daha da geliştirerek, öz dillerimizi, ortak tarihimizi, sanat edebiyat ve şiir antolojilerimizi yayımlamak ve bu değerli kaynakları başka dillere tercüme etmek gerektiğini söylemiştir.

16 Aralık 1991 yılında Kazakistan bağımsızlığını aldıktan sonra Türkiye ile arasında birçok alanda anlaşmalar imzalanmıştır (Batmaz, 2004). Bu anlaşmalar daha çok ekonomik alanda kendisini göstermiştir. 129 tane şirket kurarak Türkiye Kazakistan'da yatırım yapan en büyük dördüncü ülke olmuştur (Adanalı, 2006). Bu şirketlerin iş verdiği binlerce yerli insan da özel derslerle Türkiye Türkçesini öğrenmişlerdir. Aynı zamanda bu şirketler Kazakistan'da Türkiye Türkçesinin popülerliğinin artmasına da büyük katkı sağlamışlardır. Bugün gerek yurt içinde gerek yurt dışında çeşitli sebepler ile her yıl on binlerce insanın yabancı dil olarak Türkçe öğrendiği bilinmektedir. Koç (1988), genel olarak Türkçe öğrenmek isteyenleri şu şekilde gruplandırmıştır:

- a. Ülkelerinde Türk işçisi çalıştıranlar ve bu işçilerin sorunlarını çözmeye çalışanlar,
- b. Ülkelerinde, Türkiye'den veya başka bir ülkeden gelmiş Türk öğrencilerin yoğun olarak bulunduğu kurumlarda görev yapan yerli personeller,
- c. Yurt dışındaki üniversitelerin Türkoloji ve Şarkiyat bölümlerinde öğrenim gören öğrenciler,
- d. Türkiye'ye görevlendirmeye gelmiş resmi personeller,
- e. Türkiye ve Türkler ile yoğun ticaretle bulunan yabancılar,
- f. Türkiye'ye eğitim almak için gelen askerî personeller,
- g. Türkiye'de üniversite öğrenimi görmek amacıyla gelmiş yabancı öğrenciler,
- h. Türkiye'ye farklı sebeplerle gelerek Türkiye'de yerleşmiş yabancılar,
- i. Türk vatandaşları ile aile kuran yabancılar,
- j. Yurt dışında işçi olarak çalışan Türk vatandaşlarının çocukları

Koç'un bu gruplamasına ilaveten Türkçe öğrenmek isteyenlerin içerisinde; yurt dışında Türk firmalarında çalışan yerel personelleri, yurt dışında eğitim faaliyetleri gösteren özel ve devlet okullarında okuyan öğrencileri, Türk dizilerini, haberlerini ve medyasını takip etmek isteyen yabancıları, yurt dışından Türkiye'ye çeşitli programlarla üniversite eğitimi almak için gelen yabancı öğrencileri, yurt dışından Türkiye'ye iş bulup çalışmak için gelen işçi ve iş adamlarını, yurt dışında hayatın farklı alanlarında görev yapan ve kendilerini geliştirmek için Türkçe öğrenmek isteyen insanları da saymak gerekmektedir. Bu gruplar arasından araştırma çerçevesinde ilk sırada ele alınacaklar soydaşların içinde bulunduğu gruplardır. Bu derece farklı gruptan insanın yabancı dil olarak Türkçe öğrenmesi kolay ve gelişigüzel bir iş olamayacağından dolayı bu işin sorumlularına büyük işler düşmektedir.

Bir yabancı dili öğrenmek sadece o dili konuşmak değildir. Günümüzde yabancı dil öğrenmeyi insanlar, o dili sadece konuşmak şeklinde algılamaktadırlar. Halbuki dilin sadece konuşma yönü yoktur, bunun yanı sıra işitme - anlama, okuma - yazma gibi yönleri de vardır. Bunların hepsi bir arada öğretildiğinde bir yabancı dil tam manasıyla ancak o zaman öğretimi - öğrenimi gerçekleştirilmiş olur (Arslan, 2010, s. 15). Bu yüzden özellikle üzerinde durulması gereken nokta olaya bütüncül yaklaşarak dili her yönüyle öğretebilmektir.

8 Aralık 1991 tarihinde Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) kurulmuştur. Ayrıca Türkiye bağımsızlığını alan Türk Cumhuriyetleri'ni diplomatik açıdan tanıyan ilk devlet olma gibi bir saygınlığı kazanmıştır. SSCB'nin dağılması sonucunda Kazakistan ile ekonomik, sosyal ve siyasal alanlarla beraber eğitim alanında da yapılması gereken birçok çalışma ortaya çıkmıştır. Bu çalışmaları gerçekleştirecek bir bakanlığın kurulması her ne kadar düşünülmüş ve öneri olarak sunulmuş ise de uygulamaya geçmemiştir. Ama 2 Mart 1992 tarihinde Almatı'da T.C. Büyükelçiliği kurularak bu alanda ilk adım atılmıştır. İki ülke arasındaki eğitim ilişkileri aynı yılın başında Türkiye'den gelen bir heyetin Kazakistan ziyareti sırasında eğitim iş birliğini kapsayan bir ön protokolü imzalamaları vesilesiyle başlamıştır (Yılmaz ve Düzdağ, 2008, s. 565).

Türkiye - Kazakistan arasında eğitim alanında yapılan iş birliğinin ilk ürünü; 1992 senesinde Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev ile dönemin Başbakanı Süleyman Demirel'in 6 Mayıs 1991 senesinde Kazakistan'ın güneyindeki Türkistan şehrinde kurulmuş Ahmet Yesevi Üniversitesi'nin iki ülkenin ortak üniversitesi olması kararını vermeleriyle Uluslararası üniversite konumuna gelen eğitim kurumudur (AYÜ, 2017). Bu kararlar Kazakistan'da soydaşlara Türkçe öğretiminin yapılabilmesi için bir kurum daha açılmıştır. Ayrıca bu üniversite Türk dünyasında açılan ilk ortak devlet üniversitesi olma özelliğini de taşımaktadır.

Kazakistan'da Türkçe öğretimi adına faaliyet gösteren önemli kuruluşlardan bir tanesi de TÜRKSOY'dur. 1993 yılında Almatı'da gerçekleştirilen toplantıda, Kazakistan, Türkiye, Azerbaycan, Kırgızistan, Türkmenistan, Özbekistan bakanları tarafından imzalanan anlaşma neticesinde TÜRKSOY kurulmuştur. İlk başta TÜRKSOY'un açılımı Türk Kültür ve Sanatları Ortak Yönetimi diye kararlaştırılmış sonrasında bu isim 2009 yılında Bakü'de gerçekleştirilen toplantıda Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı olarak değiştirilmiştir. TÜRKSOY, Türkiye Türkçesinin öğretimine Kazakistan'da ve Türk Dünyası'nda çok büyük katkılar sağlamaktadır. Özellikle Kazakistan'ın bu teşkilatta ayrı bir yeri vardır. Çünkü Kazakistan kültür eski bakanı Düsen Kaseinov, 29 Mayıs 2008'den bu yana teşkilatın Genel Sekreterlik görevini devam ettirmektedir (TÜRKSOY, 2015).

TÜRKSOY ile beraber Türk kültürünün ve Türkçenin öğretilmesinde büyük katkıları olan bir diğer kuruluş ise; 24 Ocak 1992'de kurulan Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı'dır. Bu kuruluşun açılması demek, Türkiye'nin Orta Asya coğrafyasında hareketlerinin kolaylaşması ve oralarda kurumsallaşması konusunda öncülük edebilecek önemli bir adımın atılması manasına geliyordu. TİKA'nın öncelikli görevleri arasında ekonomiden eğitime, kültürden tarihe, dilden turizme, teknolojiden güvenliğe her alandaki işbirliği koordinasyonunu sağlamak vardı (Arık, 1995, s. 166). Bu yüzden TİKA, özellikle Türk Cumhuriyetleri'nde 1995 senesinden itibaren eğitim ve kültür alanlarında faaliyetlerine büyük bir önem vermeye başlamıştır. Bu faaliyetler kapsamında Türk Cumhuriyetleri'nde birçok okul, kütüphane, laboratuvar inşa ederek o bölge halkının hizmetine sunmuştur. Bu bağlamda Kazakistan'ın Almatı vilayetine bağlı Ahıska Türkleri'nin çoğunlukta olduğu Talgar bölgesinde 2011 yılında, 320 öğrenci kapasiteli Kazak Türk Lisesi'ni inşa ettirerek, Türkiye Türkçesinin bu bölgede öğretilmesine büyük katkı sağlayacak bir yatırım yapılmıştır. Kazakistan'ın başkenti Astana'da merkezi bulunan TİKA, aynı zamanda şu anda Almatı şehrinde Yabancı Diller ve Mesleki Kariyer Üniversitesi'ne soydaşlara Türkçenin öğretilmesi

ve Kazak halkıyla bağların kuvvetlenmesi adına büyük bir bina yaptırmaktadır (Yılmaz, 2015a).

Soydaşlara eğitim - öğretim alanında yardımcı olunabilecek bir kurumun kurulması son derece gereklidir (Yılmaz, 2015b). Bu sebeplerle o dönemde Türkiye ile Türkiye Cumhuriyetleri arasındaki ilişkilerin güçlenmesi adına atılacak adımlar en iyi eğitim alanında olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti'nin eğitim alanında yapılan anlaşmalarla hedeflediği nokta; Orta Asya'daki Türk Cumhuriyetleri ile beraber eğitim sahasında ortak yatırımlar gerçekleştirerek soydaşlara Türkçenin öğretilmesi ile eskiden beri var olan tarihi ve kültürel bağları daha da güçlendirmiştir. Bu anlaşmalar sonucunda öğretim alanında gerçekleştirilen projelerin en değerlilerinden biri Büyük Öğrenci Projesi (BÖP) olmuştur. İlk başlarda beş Türk Cumhuriyeti ile yapılan proje ilerleyen yıllarda Balkanları da içine almıştır. Bu proje kapsamında soydaş halklardan olan bireylere ilk yıl 10 bin, ilerleyen dönemlerde her yıl 1000 - 1500 kişiye Türkiye'de öğretim görmesi amacıyla burslu kontenjanlar verilmiştir. Her yıl bu kadar kontenjan verilmesine rağmen, toplamda verilen kontenjanın %70 - 80'i ancak kullanılmaktadır. Zaten bu proje ile gelen öğrencilerin sadece % 30'u ne yazık ki öğrenim gördükleri kurumlardan mezun olabilmektedirler. Hal böyle olunca da bu durum, projenin verimliliğinin sorgulanmasına sebep olmaktadır. Proje kapsamında veriler incelendiğinde öncelikle Orta Asya ülkeleri bu projeden yararlanmaktadırlar. Katılım sayılarına göre: Azerbaycan, Türkmenistan, Kırgızistan ve Kazakistan'dan soydaşlar bu proje aracılığıyla Türkiye'de hem eğitim - öğretim görmekte hem de Türkçeyi güzel bir şekilde öğrenmektedirler (Can, 1992).

25 yıldır soydaşların yetiştirilmesi adına Kazak gençliğine de hizmet veren bu projenin amacı Ahmetbeyoğlu (2007)'na göre, Orta Asya'daki Türk Cumhuriyetleri'nde Türk ve Türkiye dostu bir nesil yetiştirerek; Türkiye ile Orta Asya devletlerinin ikili ilişkilerini geliştirmektir. Türk dilini, Türk kültür değerlerini o bölgelerde tanıtmak, aktif hale getirmek de aynı zamanda projenin maksatları arasında yerini almaktadır. Bu proje çerçevesinde Türkiye'ye gelerek Türkçe öğrenen soydaşların öğretimlerinde bazı noktalara dikkat edilmesi gerekmektedir. Dil akrabası olunan soydaşlara Türkçe öğretirken kullanılan yöntem ve içerik ile diğer yabancı ülkelere gelenlere uygulanan yöntem ve içerik bazı farklılıklar içermelidir. Bu yüzden, gelen tüm öğrencilere Türkçeye olan yakınlıklarına göre eğitim - öğretim faaliyetlerinde bulunulmalıdır. Bahsedilen bu meseleden dolayı gerek Türkiye'de gerek Kazakistan'da soydaşlara Türkçe öğretimi yapılırken bazı noktalara dikkat edilmeli ve bu konuda yapılan çalışmalara destek ve önem verilmelidir. Türkiye Hükümeti, Orta Asya'daki Türk Cumhuriyetleri'ne yönelik başlattığı Büyük Öğrenci Projesi'nin yanında bir de soydaş ülkelere her alanda yapılacak yardımların etkin bir şekilde götürülebilmesi için 27.01.1992'de resmi gazetede yayımlanan kanunla Ekonomik, Kültürel, Eğitim ve Teknik İşbirliği Başkanlığı'nı kurmuştur (Kavak ve Başkan, 2001, s. 95). İki ülke arasında eğitim alanında gelişen ilişkiler, Türkiye ile Kazakistan'ın Eğitim Bakanlıkları arasında 04 Mart 1997'de eğitim ve bilim sahasında iş birliği protokolünün imzalanmasıyla daha da kuvvetlenmiştir. İmzalanan bu protokolün akabinde 06 Kasım 2004'te Türkiye ile Kazakistan'ın Eğitim Bakanlıkları arasında eğitim ve bilim alanını kapsayan iş birliği tutanağı imzalanmıştır. Bu yeni kuruluşlar ve yeni anlaşmalar sayesinde Türk Cumhuriyetleri ile ekonomi, kültür özellikle eğitim alanlarında kurulacak ilişkiler sağlam zeminlere oturtulmuştur.

Kazakistan Cumhuriyeti'nin ihtiyaç duyduğu eğitimli kişilerin yetiştirilmesi konusunda destek olmak, Türk Kültürü'nün, Türkiye Türkçesinin soydaşlar tarafından öğrenilmesine büyük katkılar sağlamak, Türkiye ve Kazakistan devletleri arasında kökende bir olan milli, manevi ve tarihi bağları pekiştirmek amacıyla iki ülke arasında imzalanan Mutabakat Zabıtları ve Protokoller neticesinde 15 Nisan 1996'de Türkiye Türkçesi Eğitim Öğretim Merkezi'nin Almatı'da açılmasıyla; 01 Eylül 1997'de eğitim - öğretim faaliyetlerine

başlanmıştır. Almatı'da açılan bu TÖMER'den farklı olarak Türkistan'ın yakınlarında Kentau bölgesinde Kentau Yaygın Mesleki Eğitim Merkezi açılarak Türkçe öğretim faaliyetlerine başlanmıştır. Yesevi Üniversitesi'nin bünyesinde açılan bu merkezde soydaşlar 8 ay süreyle mesleki eğitim ve öğretim kursları görmektedirler. Kentau Yaygın Mesleki Eğitim Merkezi'nde her yıl yaklaşık 300 kişi hem bir meslek edinecek tecrübe elde etmekte hem de Türkiye ve Türkçe hakkında bilgi sahip olmaktadır. Bakır (2014)'a göre, Türkçe öğretim merkezlerinin asıl amacı; hem yurt içinde hem de yurt dışında yabancı ülke vatandaşlarına, akraba topluluklardan gelen soydaşlara günümüzde bütün dünyada saygınlığı ve önemi hızlı bir şekilde artmakta olan Türkçeyi öğretmek ve bu insanlara Türk kültürüne ait değerleri en güzel bir biçimde tanıtmaktır. Yurt dışından gelen öğrenci olsun, işçi olsun veya turist olsun onlara öğrenmek istedikleri Türkçeyi kendi doğal ortamında öğretmek amacıyla açılan bu merkezlerin varlık sebebi de Türkçeyi en iyi şekilde öğretebilmektir. T.C. Bakanlığı bünyesinde açılan Almatı Türkçe Öğretim Merkezi'nde 2013 yılına kadar sekiz bin yedi yüz civarında soydaşa ve diğer milletlerden insanlara Türkiye Türkçesi öğretilmiş ve sertifikaları verilmiştir. 2013 yılına kadar denmesinin sebebi; TÖMER çalışanlarından 23 tanesinin vize süresinin 2013 yılının sonunda bitmesi, 1 çalışanın da biraz daha vize süresinin kalmış olmasına rağmen hepsinin vize sürelerinin bitiminde Kazakistan Devleti'nin bir takım sebeplerden dolayı bu kişilere vize vermeyerek, 16 yıl gibi uzun bir süredir devam edegelen Türkiye Türkçesi öğretim faaliyetlerinin durmasına sebep olunmasıdır. 2018 yılına gelmiş olunmasına rağmen henüz bu problemin çözümü adına atılmış somut adımlar yoktur. Kazakistan'da soydaşlara Türkçe öğretiminde bir bakıma TİKA ile koordinasyonlu çalışan bir diğer kuruluş ise Yunus Emre Enstitüsü'dür. Türkiye'yi ve Türkçeyi dünyaya tanıtmak ve Türkiye'nin dünyada saygınlığını artırmak için 2007 senesinde kurulan bu kuruluş; 20 Eylül 2011 senesinde Türkoloji Projesi'ni devralması ile o dönemde 35 ülkede günümüzde 40'tan fazla ülkede Türkçenin öğretilmesi faaliyetlerini sürdürmektedir. Kazakistan'ın başkenti Astana'da merkezi bulunan Yunus Emre Enstitüsü, L. N. Gumilev Avrasya Millî Üniversitesi'nin Uluslararası İlişkiler Fakültesi - Türkoloji Bölümü'nün desteği ile Astana'da 2010 yılının Mayıs ayında açılarak soydaşlara Türkiye Türkçesinin öğretimi faaliyetlerini sürdürmektedir. Kazakistan'da soydaşlara Türkçe öğretimi faaliyetleri Türkiye Cumhuriyeti ile Kazakistan Cumhuriyeti'nin 1992 yılında ortaklaşa açtığı Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk - Kazak Üniversitesi'nin yanı sıra, Kazakistan Cumhuriyeti tarafından açılan üniversitelerde, özel ve vakıf üniversitelerinde de devam etmektedir. Kazakistan'daki Türkçeye bakışı ve eğitim - öğretim faaliyetlerine devam eden bu üniversitelerdeki Türkçenin durumunu değerlendiren Turumbetova (2013), şu ifadeleri kullanmıştır: Türkçe Kazakistan'da en fazla öğretimi yapılan yabancı dillerin başında gelmektedir. Çünkü zamanımızda Türkçenin diğer dillere nazaran meraklısının çok olmasıyla insanlar bu dili öğrenmeye çalışmaktadırlar. Türkiye'nin günümüzde uluslararası alanda büyüyen ve gelişen ekonomisinin bu konuda büyük bir etkisi de bulunmaktadır. Türkçenin tercih edilmesindeki diğer bir sebep de bir kökten gelen Kazak - Türk milletlerinin dilinin ve kültürünün geçmişte aynı olmasıdır. Bu sebeplerden dolayı Türkçe, üniversitelerde öğrenim gören soydaşlar arasında yabancı dil olarak daha fazla tercih edilen bir dildir. Kazakistan Cumhuriyeti'nde Türkçenin üniversitelerde değerinin bu derece yüksek olduğu belirtildikten sonra 1991'den bu yana Türkçe öğretilen üniversitelerin tarihçesine bakıldığında şu bilgiler ortaya çıkmaktadır: İlk olarak 1991 senesinde Al-Farabi Kazak Millî Üniversitesi'nin Şarkiyat Fakültesi'nde Türkoloji Bölümü'nde Türkçe öğretimi faaliyetleri adına hizmet vermeye başlanmıştır. Daha sonra o yıllarda Abay Kazak Millî Pedagoji Üniversitesi'nde Filoloji Fakültesi'nin içerisinde Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü açılmıştır. 1992 yılında açılan Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi bünyesinde Şarkiyat Fakültesi'nin içinde başlayan ve günümüzde öğretim faaliyetlerine devam eden Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü ve İngilizce - Türkçe Öğretmenliği Bölümleri Türk diline halen destek vermektedirler. 1993 senesinde Türkçenin ilk başlarda II.

yabancı dil olarak öğretilmeye başlandığı Abılayhan Uluslararası İlişkiler ve Alem Dilleri Üniversitesi'nde daha sonraları Türk Filolojisi Bölümü açılmıştır. Soydaşlara Türkçe öğretiminin yapıldığı bir diğer kurum olan Süleyman Demirel Üniversitesi, 12 Aralık 1996 yılında iki ülke Cumhurbaşkanı'nın katılımıyla açılmıştır. Bu üniversitede Türkoloji Bölümü ve 2011 yılında açılan İngilizce - Türkçe Bölümü vesilesiyle 2500 - 3000 civarında öğrenciye birinci ve ikinci sınıfta Türkçe öğretimi yapılmaktadır. Kazakistan'da Türk kültürünün ve Türk dilinin öğretimi için faaliyet gösteren diğer üniversiteler ise şunlardır: 2001 yılında açılan Uluslararası Yabancı Diller ve Mesleki Kariyer Üniversitesi, 2006 yılında Kızlar Pedagoji Üniversitesi bünyesinde açılan Yabancı Diller Bölümü, Kazak Amerikan Üniversitesi, Orta Asya Üniversitesi, Sosyal İlişkiler ve Çalışma Ekonomisi Akademisi, Taraz Devlet Üniversitesi, Korkut Ata İsimli Devlet Üniversitesi, vb. Bahsi geçen üniversitelerin bünyelerinde açılan Türkoloji, Türk Dili ve Edebiyatı, Filoloji, Şarkiyat gibi bölümler vasıtasıyla binlerce soydaşa üniversitelerde bugün Türkiye Türkçesi öğretilmektedir. Kazakistan'da ayrıca Türkiye'deki bazı üniversiteler ile Kazakistan'daki bazı üniversiteler arasında yapılan ikili anlaşmalar (Mevlana Anlaşması) vesilesiyle Türkçe öğretimi yapılmaktadır. Örneğin; Erzincan Üniversitesi bu anlaşmalar gereği Almatı şehrinde Abay Üniversitesi kontrolünde 2013 yılının Kasım ayında bir kültür ve eğitim merkezini faaliyete geçirmiştir. Günümüzde bu merkez sayesinde öğretim elemanlarından ve öğrencilerden oluşan yüzlerce soydaş Türkçe öğrenmiş ve öğrenmeye de devam etmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti ve Kazakistan Cumhuriyeti arasında ikili görüşme ve anlaşmalar neticesinde resmi kurumlar tarafından soydaşlara verilen Türkçe öğretim faaliyetleri önemli bir yer tutarken, Kazakistan'da bu kuruluşların yanında özel vakıfların ve sivil toplum kuruluşlarının Türkçe öğretim faaliyetlerini yürüttüğü kurumların varlığının da bilinmesi gerekmektedir. Bu vakıflardan bir tanesi Orta Asya Medeniyetleri Vakfı'dır. Bu vakfın bünyesinde görev yapan kurumların başında yukarıda değinilen Uluslararası Yabancı Diller Mesleki Kariyer Üniversitesi ile Almatı Kazak - Türk Gumanitar Teknik Koleji bulunmaktadır. Bu vakfa ait kurumlarda 3000 civarında öğrenci Türkçe öğrenimi görmektedir (Özbal, 2012, s. 4). Bu vakıflardan bir diğeri ise Kazakistan'da Türkiye'nin tanıtılmasında, Türkçenin öğretilmesinde, Kazak - Türk dostluğunun pekiştirilmesinde en fazla emeği olan Kazak - Türk Eğitim Vakfı (KATEV)'dir. KATEV bünyesinde Kazakistan'da şu anda 3000'e yakın öğrencisiyle bir üniversite (Süleyman Demirel Üniversitesi), toplamda 10543 öğrencisiyle 27 Kazak - Türk Lisesi, 5 özel okul, 2 tane de kolej binlerce soydaşa hizmet etmektedir. Günümüzde Kazak - Türk Liseleri'nin ismi değişerek BİL (Bilim ve İnovasyon Liseleri) olmuştur (KATEV, 2016). Ama bu isim değişikliği 25 yıla yakın bir geçmişi olan KTL adıyla markalaşan bu kurumların yine de eski adıyla anılmasının önünü alamayacak gibi durmaktadır.

KATEV ile yakınlığıyla bilinen ve Türk dilinde de çıkarılan Kazakistan Zaman Gazetesi Kazakistan'da haftalık 2000 civarında tirajı ile Türkçe öğretime ayrıca büyük katkıda bulunmaktadır (Kazakhstanzaman, 2017) KATEV bünyesinde bulunan bu kurumların popülerliği her geçen gün artmaktadır. Her geçen yıl okulların sayısı artış göstermekte hatta KATEV, Kazakistan halkının ihtiyaçlarına tam olarak yetişememektedir. Bunun sebebi her yıl Kazak - Türk Liseleri (KTL)'ne giriş imtihanına toplamda 10 binden fazla öğrenci katılırken alınan öğrenci sayısı 2 bini bulmamaktadır. Maalesef imtihana katılan %80 - 85 civarında öğrenci geri çevrilmek zorunda kalınmaktadır. Bunda talebin çokluğu karşısında yeterli öğretmenin bulunmaması ve kurumların kapasitesinin sınırlı olması önemli bir etkidir. KATEV bünyesindeki tüm kurumlara ilginin bu kadar fazla olmasının başlıca sebepleri; bu kurumlarda 4 dilde öğretim yapılması, çağın ihtiyaçlarına uygun teknoloji ile donatılmış öğretim ortamlarının bulunması, ders veren öğretmenlerin alanlarında kendilerini ispatlamış olması, Kazakistan'da ve dünyada yapılan olimpiyatlarda en fazla madalya alan kurumlar

olması, vb. Bunların hepsinin yanında bu kadar fazla ilginin oluşmasındaki asıl neden; vatanını, dilini, kültürünü, sahip olduğu değerleri seven, bilimin yanında terbiyesiyle de en önde olan insanların bu kurumlarda yetişiyor olmasıdır. Kazakistan Cumhurbaşkanı Nazarbayev, bu kurumların Kazakistan için değerini ve ne denli önemli olduklarını belirtmek üzere, 2011 yılında Nurorda Uluslararası Kazak - Türk Lisesi'ne eğitim - öğretim sezonunun açılışı için geldiğinde velilere ve öğrencilere, Kazakistan'ın geleceği olacak bireylerin bu eğitim - öğretim kurumlarında yetiştiğini ifade etmiştir. Ayrıca Kazakça, Türkçe, İngilizce ve Rusça olmak üzere 4 farklı dilde eğitim faaliyetleri yürütmekte olan bu kurumları dönemin Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı merhum Turgut Özal ile beraber açtıklarını belirtmiştir. Bu okulları bitiren Kazak gençlerinin uluslararası üniversitelerde Kazakistan'ı en güzel bir şekilde temsil ettiklerini de eklemeyen geçmemiştir. Nazarbayev Üniversitesi'ni burslu olarak okumaya hak kazanan öğrencilerin en çok Kazak - Türk Liseleri'nden mezun olan öğrenciler olduğunu dile getirmiştir. Uluslararası olimpiyatlarda da bu liselerin, Kazakistan Cumhuriyeti'ni en iyi şekilde temsil ettikleri Nazarbayev'in ifadeleri arasında yerini almıştır. Söylediklerine ek olarak velilere ve öğrencilere bu eğitim - öğretim kurumlarında öğrenci olmanın büyük bir ayrıcalık olduğuna değinen Nazarbayev, halk tarafından bu okulların kıymetinin bilinmesi gerektiğini sözlerine eklemiştir. Ayrıca öğrencilere yönelik, öğretmenlerinin vermiş oldukları bilimi eksiksiz bir şekilde alarak kendilerini en kaliteli bir şekilde yetiştirmeleri gerektiğini ve Kazakistan'a faydalı birer birey olmalarının gerekliliğini dile getirmiştir (Cihan Haber Ajansı, 2017). Kazak - Türk Liseleri ile ilgili Nogayeva (2007) ise, Kazakistan'da birçok sayıda bulunan bu KTL'lerin Kazak insanının gönüllerini fethetmiş olduğunu, bu okulların yönetiminin olumlu imajlarını desteklemek için çalıştıklarını, sadece öğrencilerle değil halkla da ilişki içinde olduklarını, eğitim kalitesi açısından ülkede bir marka haline gelen bu okulların Kazak insanı tarafından büyük ilgi gördüğünü söylemektedir. Bu okulların donanımının ve eğitim kalitesinin o kadar iyi olduğunu söyleyen Nogayeva, hatta bu okulların rakiplerinin dahi bu konuda diyecekleri bir şeyin olmadığını belirtmektedir. Bu okulların çoğunlukla Türkiye ve Türkler hakkında halkın olumlu düşüncelerine yardımcı olduklarını dile getirmektedir. Kazak halkı tarafından bu okulların Türkiye ile özdeşleştirildiğini, bu okulların açılmasının Türkiyenin dış politikasının bir parçası olduğunun düşünüldüğünü dile getirmektedir.

3. SONUÇ

Soydaş halklardan birisi olan Kazaklara Türkiye Türkçesinin öğretilmesi konusunda çeyrek asırdır değişik faaliyetler ortaya konulmaktadır. Bu faaliyetler bir taraftan devletlerin destekleri ile devam ederken bir taraftan da özel teşebbüslerin gayretleri neticesinde devam etmektedir. Her iki yolla da günümüze kadar Kazakistan coğrafyasında binlerce soydaşın Türkçe öğrenmesine yardımcı olunmuş ve aynı zamanda bu kişilerin Türkiye'yi, Türk kültürünü ve değerlerini öğrenmeleri adına büyük gayretler ortaya konmuştur. Günümüzde birtakım yeni oluşumlar olmasına rağmen soydaşlara Türkçe öğretimi devam etmekte, her geçen yıl Kazakistan'ın farklı bölgelerinde açılmaya devam etmekte olan çeşitli kurumlar sayesinde uzun yıllar öncesinden başlatılmış olan eğitim seferberlikleri sürdürülmektedir.

KAYNAKLAR

- Adanalı, N. (2006). Türkiye-Kazakistan Ekonomik ve Ticari İlişkiler. İzmir Ticaret Odası. Temmuz.
- Ahmetbeyoğlu, A. (2007). Türk Cumhuriyetlerinden Türkiye'ye eğitim için gelen öğrencilerin karşılaştıkları meseleler. İn: Öztürk Necdet, Satan Ali (Ed): Türk Dünyası'nın problemleri ve çözüm önerileri. İstanbul. 401-407.
- Arık, U. (1995). Üçüncü Çalışma Yılında TİKA. Avrasya Dosyası, s. 163-182.

- Arslan, M. (2010). Yabancılara Türkçe Öğretim Kılavuzu Temel Seviye. Sarajevo: International Burch University Publications.
- AYÜ, (2017). Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi 31. Ekim 2017, Tarihçesi. <http://www.ayu.edu.tr/tarihce>.
- Bakır, S. (2014). Türkiye'deki Yabancılara Türkçe Öğretim Merkezleri ve Atatürk Üniversitesi Dil Eğitimi Uygulama ve Araştırma Merkezi (Dilmer). A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, [TAED] 51, Erzurum 2014, 435-456.
- Batmaz, N. (2004). Türkiye-Kazakistan Arasındaki Ticari-Ekonomik İlişkiler, Türk Müteşebbislerin Bu Ülkede Yaptıkları Yatırımların Boyutu ve Karşılaştıkları Sorunlar. Bilig, Bahar 2004. Sayı: 29. s. 83-104.
- Can, T. (1992). Türkiyenin Büyük Öğrenci Projesi. 17. Ağustos 2016, <http://www.altayli.net/turkiyenin-buyuk-ogrenci-projesi-1992-2012.html>.
- Cihan Haber Ajansı, (2017). Nazarbayev Ziyaret Ettiği Kazak Türk Lisesine Övgüler Yağdırdı. 31 Ekim 2017, <http://www.gazetegercek.com/nazarbayev-ziyaret-ettiği-kazak-turk-lisesine-ovguler-yagdirildi.html> 01 Eylül 2011.
- Duman, M. (1994). Prof Dr. Rabiga Sızdıkova ile Kazak Türkçesi ve Abay Üzerine. Türk Edebiyatı Aylık Fikir ve Sanat Dergisi, 22(253), Kasım 1994.
- Gücüyeter, B. ve Veyis, F. (2013). Türkiye Türkçesinin Ana Dil Dışında Bir Dil Olarak Öğretiminde Kullanılan Kavramlara Eleştirel Bir Bakış. Ahmet Yesevi Üniversitesi. Türkoloji Dergisi, 2, Türkistan.
- KATEV, (2016). Kazak-Türk Liseleri İsim Değişikliğine Gidiyor. 31 Ekim 2017, <http://www.Kazakistan.kz/Tag/Katev/>.
- Kavak, Y. ve Başkan, G. A. (2001). Türkiye'nin Türk Cumhuriyetleri, Türk ve Akraba Topuluklarına Yönelik Eğitim Politika ve Uygulamaları. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 20, 92-103 [2001].
- Kazakhstanzaman, (2017). Kazakistan Zaman Gazetesi'nin Trajisi. 31 Ekim 2017, <http://kazakhstanzaman.kz/new/>.
- Koç, N. (1988). Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi. Türk Dilinin Öğretimi Toplantısı Bildirileri. Ankara. 1988:241.
- Nazarbayev, N. (2006). Nursultan Nazarbayev'in Türk Birliği Hakkındaki Düşünceleri. Türk Devlet Başkanları 8. Doruk Toplantısı. Antalya. 31 Ekim 2017, <http://Turkbirdev-devletler.blogspot.com/>.
- Nogayeva, G. (2007). Kazakistan'da Türkiye ve Türk İmaji. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı.
- Özbal, M. (2012). Kazakistan'da Türkçe Öğretimi. Kazakistan'da Türkçe Öğretiminde Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri İsimli Uluslar Arası Seminer. Almatı.
- Turumbetova, J. (2013). Kazakistan'daki Üniversitelerde Türkçe Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar. Uluslararası Dil ve Edebiyat Çalışmaları Konferansı. Balkanlarda Türkçe. Hëna e Plotë "Beder" Üniversitesi. 14-16 Kasım 2013. Tiran/Arnavutluk.
- TÜRKSOY, (2015). TÜRKSOY. 17 Ağustos 2016, <http://www.turksoy.org/tr/turksoy/about>.
- Yılmaz, O. (2015a). Türkiye Türkçesi Öğrenen Kazakistanlıların Karşılaştıkları Sorunlar. TÜBAR-XXXVII, 2015-Bahar, 272.

Yılmaz, O. (2015b). Yaratıcı Yazma Çalışmalarının Türk Soylu Öğrencilerin Türkiye Türkçesi Öğrenmelerine Katkısı Üzerine Bir Uygulama. EKEV Akademi Dergisi, 62, Ankara.

Yılmaz, M. ve Düzdağ, M. M. (2008). Türkiye Türkçesinin Önemi ve Kazakistan Vatandaşlarının Türkiye Türkçesi Öğrenme Sebepleri. II. Uluslararası Sosyal Bilimciler Kongresi. 2008.

